Erta gullovchi veygela (*Weigela florida)* o‘simligi vegetativ ko’paytirish.

Jalolov Komiljon Baxromovich

Turon universiteti Andijon filiali Biologiya fani katta o‘qituvchisi.

Email: komiljon.jalolov.1987@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda Erta gullovchi veygela o‘simligining morfologik va biologik xususiyatlari, uni qalamcha orqali ko‘paytirish usullari hamda ko‘chatlarning o‘sishi va rivojlanishi jarayonlari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ushbu manzarali buta o‘simligi vegetativ usulda, ayniqsa qalamcha orqali samarali ko‘payishi aniqlangan. O‘simlikning ildiz hosil qilish qobiliyati, novdalarning rivojlanishi, barglarning shakllanishi hamda tashqi muhit omillariga moslashuvi morfobiologik jihatdan ko‘rib chiqildi.

Аннотация. В данной работе анализируются морфологические и биологические особенности раннецветущего растения вейгела, методы его размножения черенками, а также процессы роста и развития саженцев. По результатам исследования установлено, что данное декоративное кустарниковое растение эффективно размножается вегетативным способом, особенно черенкованием. Были рассмотрены морфобиологические аспекты, такие как способность растения к образованию корней, развитие побегов, формирование листьев, а также адаптация к внешним условиям среды.

Annotation. This thesis analyzes the morphological and biological characteristics of early-flowering weigela, methods of its propagation by cuttings, as well as the processes of growth and development of seedlings. According to the research results, it was determined that this ornamental shrub can be effectively propagated vegetatively, especially by cuttings. Morphobiological aspects such as the plant’s ability to form roots, shoot development, leaf formation, and adaptation to environmental conditions were examined.

Kalit so‘zlar: Weigela florida, manzarali o‘simlik, qalamcha, morfologiya, vegetativ ko‘payish, ko‘chat.

Ключевые слова: Weigela florida, декоративное растение, черенок, морфология, вегетативное размножение, саженец

Keywords: Weigela florida, ornamental plant, cutting, morphology, vegetative propagation, seedling

Kirish

Manzarali buta o‘simliklari shahar va qishloq hududlarini ko‘kalamzorlashtirishda muhim ahamiyatga ega. Shunday o‘simliklardan biri Weigela florida bo‘lib, u kaprifoliadoshlar oilasiga mansub ko‘p yillik manzarali buta hisoblanadi. Ushbu o‘simlik o‘zining chiroyli gullari, barglarining bezakdorligi va turli iqlim sharoitlariga moslasha olishi bilan ajralib turadi.

Weigela florida asosan Sharqiy Osiyo hududlarida tabiiy holda uchraydi va hozirgi kunda dunyoning ko‘plab mamlakatlarida manzarali o‘simlik sifatida yetishtiriladi. O‘simlikning balandligi odatda 1,5–3 metrga yetadi. Novdalari tarvaqaylab o‘sadi, barglari oddiy, qarama-qarshi joylashgan bo‘lib, elliptik yoki tuxumsimon shaklga ega. Gullari naychasimon yoki qo‘ng‘iroqsimon ko‘rinishda bo‘lib, pushti, qizil yoki och qizil ranglarda bo‘ladi[4,5].

Weigela florida o‘simligining biologik xususiyatlarini o‘rganish, ayniqsa uni vegetativ ko‘paytirish usullarini takomillashtirish ko‘kalamzorlashtirish ishlarida muhim hisoblanadi. Shu sababli ushbu tezisda o‘simlikning morfobiologik xususiyatlari va qalamcha orqali ko‘paytirish jarayoni o‘rganildi[1,2,6].

Weigela florida o‘simligini qalamcha orqali ko‘paytirish

Weigela florida o‘simligi asosan vegetativ usulda, ya’ni qalamcha orqali ko‘paytiriladi. Bu usul o‘simlikning nav xususiyatlarini saqlab qolish imkonini beradi. Qalamchalar odatda bahor oxiri yoki yoz boshida yarim yog‘ochlashgan novdalardan tayyorlanadi(1).

Qalamcha tayyorlash uchun sog‘lom va yaxshi rivojlangan novdalar tanlanadi. Ularning uzunligi odatda 10–15 sm bo‘lishi maqsadga muvofiq hisoblanadi. Qalamchaning pastki qismi kurtak ostidan qiya kesiladi, yuqori qismi esa tekis kesiladi. Pastki barglar olib tashlanib, yuqori qismida 1–2 ta barg qoldiriladi.

Qalamchalar ildiz hosil qilishni tezlashtirish maqsadida maxsus o‘sish stimulyatorlari bilan ishlov berilishi mumkin. Keyinchalik ular qum va torf aralashmasidan iborat nam substratga ekiladi. Substratning namligi va harorati barqaror saqlanishi qalamchalarning ildiz hosil qilish jarayonini tezlashtiradi.

Qulay sharoitda qalamchalar 3–4 hafta ichida ildiz hosil qila boshlaydi. Ildizlar shakllangandan so‘ng ko‘chatlar alohida idishlarga yoki ochiq maydonga ko‘chirib o‘tkaziladi.

Weigela florida ko‘chatlarining o‘sishi va rivojlanishi bir necha bosqichda kechadi. Dastlabki bosqichda qalamchada adventiv ildizlar hosil bo‘ladi. Ildiz tizimi shakllangach, o‘simlikning yer ustki qismi faol rivojlana boshlaydi.

Ko‘chatlarning ildiz tizimi asosan tolali tuzilishga ega bo‘lib, tuproqning yuqori qatlamlarida rivojlanadi. Bu holat o‘simlikning namlik va oziqa moddalardan samarali foydalanishiga yordam beradi. Novdalar tik yoki biroz egilgan holda o‘sadi, yosh novdalar yashil rangda bo‘lib, keyinchalik qisman yog‘ochlashadi.

Barglari oddiy, qarama-qarshi joylashgan, silliq yoki biroz tukli bo‘lishi mumkin. Barg plastinkasi tuxumsimon yoki elliptik shaklda bo‘lib, ularning uzunligi odatda 5–10 sm ni tashkil etadi. Barglarning faol fotosintez jarayoni o‘simlikning tez o‘sishi va rivojlanishini ta’minlaydi.

Ko‘chatlar yaxshi agrotexnik sharoitda tez rivojlanib, birinchi yoki ikkinchi vegetatsiya davrida gullash bosqichiga o‘tishi mumkin. Gullash jarayonida novdalarning uch qismida to‘pgul hosil bo‘ladi. Gullari naychasimon yoki qo‘ng‘iroqsimon shaklda bo‘lib, hasharotlar yordamida changlanadi.

O‘simlikning o‘sishi va rivojlanishiga yorug‘lik, namlik, tuproq unumdorligi hamda harorat muhim ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa yaxshi drenajlangan, o‘rtacha nam tuproqlarda o‘simlikning rivojlanishi yuqori darajada kuzatiladi.

Xulosa

Weigela florida manzarali buta o‘simligi bo‘lib, u ko‘kalamzorlashtirishda keng qo‘llaniladi. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, ushbu o‘simlik vegetativ usulda, ayniqsa qalamcha orqali samarali ko‘paytiriladi. Qalamchalarning ildiz hosil qilish qobiliyati yuqori bo‘lib, qulay agrotexnik sharoitda ko‘chatlar tez rivojlanadi.

Ko‘chatlarning morfobiologik tahlili shuni ko‘rsatadiki, o‘simlikning ildiz tizimi tolali tuzilishga ega bo‘lib, novdalari va barglari tez rivojlanadi hamda qisqa vaqt ichida dekorativ ko‘rinishga ega buta shakllanadi. Ushbu xususiyatlar Weigela florida ni manzarali bog‘dorchilik va landshaft dizaynida istiqbolli o‘simlik sifatida baholash imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Bailey L.H. **Manual of Cultivated Plants.** – New York: Macmillan Publishing, 1977. – 1116 p.

2. Hartmann H.T., Kester D.E., Davies F.T., Geneve R.L. **Plant Propagation: Principles and Practices.** – 8th edition. – New Jersey: Prentice Hall, 2011. – 915 p.

3. Brickell C. **The Royal Horticultural Society Encyclopedia of Garden Plants.** – London: Dorling Kindersley, 2012. – 744 p.

4. Kovács D., Horotán K., Orlóci L., Makádi M., Mosonyi I.D., Sütöri-Diószegi M., Kisvarga S. **Morphological and Physiological Responses of Weigela florida ‘Eva Rathke’ to Biostimulants and Growth Promoters.** – *Horticulturae*, 2024.

5. Zhang Y., Peng Z. va boshqalar. **Comparative plastomes sheds light on phylogeny of Weigela.** – *Frontiers in Plant Science*, 2024.

6. Khamraeva D.A., Rakhimova N.K., Temirov E.E. **Vegetative Reproduction through Green Cuttings of Weigela florida "Bristol Ruby".** – *American Journal of Plant Sciences*, 2021.

7. Ergashev A., Abdurahmonov T. **Manzarali daraxt va butalar dendrologiyasi.** – Toshkent: O'qituvchi, 2018. – 320 b.

8. Rakhimova N.K. **O'zbekiston sharoitida manzarali buta o'simliklarini ko'paytirish texnologiyasi.** – Toshkent: Fan, 2019. – 210 b.